

- Isabella Caneva**
Mersin – Yumuktepe
- Lorenzo d'Alfonso – Mehmet Işıklı**
Kınık Höyük, Kapadokya'da yeni bir kazı
- Marcella Frangipane**
Arslantepe–Malatya'daki İtalyan kazıları. Yeni araştırma perspektifleri
- Nicola Laneri**
Hirbemerdon Tepe Arkeoloji Projesi
- Nicolò Marchetti**
İslahiye (Gaziantep) Vadisi'nde M.Ö. II. binyıl: arkeoloji ve koruma
- Stefania Mazzoni**
Uşaklı 2011 yüzey araştırması (Yozgat-Sorgun)
- Francesco D'Andria**
Phrygia Hierapolis'i (Pamukkale)
- Antonio La Marca**
Aiolis Kyme'si kazı ve araştırmalarda geleceğe yönelik hedefler
- Raffaella Pierobon Benoit**
Mandalya Körfezi: yüzey araştırması sonuçları ve yeni perspektifler
- Giovanni Salmeri – Anna Lucia D'Agata**
Mopsouhestia, Mamistra, Misis: bir Çukurova kentinin binyilik tarihi
- Eugenio Equini Schneider**
Elaiussa Sebaste: araştırmalar ve yeni perspektifler
- Marcello Spanu**
Karya'da lasos: araştırma perspektifleri
- Maria Andaloro**
Kapadokya kaya kiliselerinin tanınması, korunması ve kiliselere değer kazandırılması projesi
- Eugenio Bolognesi Recchi Franceschini**
Palatina İstanbul Derneği'nin yüzey araştırmaları işığında Bizans İmparatorluğu Dönemi'ne ait Büyük Bizans Sarayı
- Alessandra Guiglia – Claudia Barsanti**
İstanbul Ayasofyası'nın dekorasyonlarının az bilinen yönleri
- Alessandra Ricci**
Kent arkeolojisi, İstanbul: Küçükkyalı ArkeoPark'ı
- Isabella Caneva**
Mersin – Yumuktepe
- Lorenzo d'Alfonso – Mehmet Işıklı**
Kınık Höyük, un nuovo scavo in Cappadocia
- Marcella Frangipane**
Gli scavi italiani ad Arslantepe–Malatya. Nuove prospettive di ricerca
- Nicola Laneri**
Hirbemerdon Tepe Archaeological Project
- Nicolò Marchetti**
Il II millennio a.C. nella valle di Islahiye (Gaziantep): archeologia e conservazione
- Stefania Mazzoni**
La ricognizione a Uşaklı 2011 (Yozgat-Sorgun)
- Francesco D'Andria**
Hierapolis di Frigia (Pamukkale)
- Antonio La Marca**
Kyme d'Eolide: possibili sviluppi di ricerca
- Raffaella Pierobon Benoit**
Il Golfo di Mandalya: risultati delle ricognizioni e nuove prospettive
- Giovanni Salmeri – Anna Lucia D'Agata**
Mopsouhestia, Mamistra, Misis: la storia millenaria di una città della Çukurova
- Eugenio Equini Schneider**
Elaiussa Sebaste: ricerche e nuove prospettive
- Marcello Spanu**
Lasos di Caria: prospettive per una ricerca
- Maria Andaloro**
Per la conoscenza, la conservazione e la valorizzazione delle chiese rupestri in Cappadocia
- Eugenio Bolognesi Recchi Franceschini**
Il Gran Palazzo degli Imperatori di Bisanzio alla luce della ricognizione dell'Associazione Palatina İstanbul
- Alessandra Guiglia – Claudia Barsanti**
Aspetti meno noti della decorazione della Santa Sofia di Costantinopoli
- Alessandra Ricci**
Archeologia urbana ad Istanbul: il Küçükkyalı ArkeoPark'



Arkeoloji ve Sanat

139: Ocak–Nisan 2012



TÜRKİYE VE İTALYA
ARKEOLOJİK UFUKLAR

TURCHIA E ITALIA
ORIZZONTI ARCHEOLOGICI



Özel sayı organizasyon komitesi

Gabriella Fortunato, Nezih Başgelen,
Maria Luisa Scolari, Tarju Şahan,
Paola Macchitelli

Sahibi ve yayın yönetmeni M. Nezih Başgelen

Sorumlu yazışları müdürü Orhun Gökçay

İdari yönetim Sema Başgelen

Redaksiyon Bülent Öztürk

Teknik yönetim Sinan Şanlıer

Uygulama Serdar Kırın

"Ancak, memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler hâlinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hâle gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehassislerına kat'ı lüzum vardır."

Gazi Mustafa Kemal

Yönetim yeri ve yazışma adresi

Hayriye Cad. Cezayir Sok. Mateo Mratoviç Apt.
No: 5/2 Beyoğlu–İstanbul
Tel.: (0 212) 293 03 78 (pbx)
Faks: (0 212) 245 68 77

Satış mağazası

ArkeoPera Kitabevi

Yeniçarşı Cad. No: 16/A 34433
Galatasaray–Beyoğlu–İstanbul
Tel.: (0 212) 249 92 26 Faks: (0212) 244 31 64

Makale yazım ilkeleri web sayfamızda
yer almaktadır.

www.arkeolojisansonat.com
info@arkeolojisansonat.com

Hakemli dergidir.

Yayımlanan yazılardaki her türlü görüş ve
düşüncelerin, bilimsel değerlendirmelerin
yasal sorumluluğu yazarlarına aittir. Arkeoloji
ve Sanat Dergisi/Yayınları bunlardan herhangi
bir sorumluluk kabul etmez. Yazı ve her türlü
görsel malzemenin her türlü yayın hakkı
saklıdır. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın
elektronik, mekanik, fotokopi ve benzeri
araçlarla ya da diğer kaydedici cihazlarla
kopyalanamaz, aktarılamaz ve çoğaltılamaz.

Yayın türü Yerel süreli yayın

ISSN 1300-4514

Baskı Bilnet Matbaacılık

Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Dudullu Org. San. Bölgesi 1. Cadde No: 16
Ümraniye–İstanbul Tel: 0216 444 44 03
Beyoğlu–İstanbul, 2011
Tel: (0212) 249 40 60
Faks: (0212) 249 35 55



Kapak resmi:Tokali Kilise,
Cana Düğünü Mucizesi
restorasyonu.

İÇİNDEKİLER

- 1 Isabella Caneva**
Mersin – Yumuktepe
- 15 Lorenzo d’Alfonso – Mehmet Işıklı**
Kinik Höyük, Kapadokya’daki yeni bir kazı
- 27 Marcella Frangipane**
Arslantepe–Malatya’daki İtalyan kazıları. Yeni araştırma perspektifleri
- 41 Nicola Laneri**
Hirbemerdon Tepe Arkeoloji Projesi
- 48 Nicolò Marchetti**
İslahiye (Gaziantep) Vadisi’nde M.Ö. II. binyıl: arkeoloji ve koruma
- 77 Stefania Mazzoni**
Uşaklı 2011 yüzey araştırması (Yozgat-Sorgun)
- 90 Francesco D’Andria**
Phrygia Hierapolis’i (Pamukkale)
- 103 Antonio La Marca**
Aiolis Kyme’si kazı ve araştırmalarda geleceğe yönelik hedefler
- 117 Raffaella Pierobon Benoit**
Mandalya Körfezi: yüzey araştırması sonuçları ve yeni perspektifler
- 128 Giovanni Salmeri – Anna Lucia D’Agata**
Mopsouhestia, Mamistra, Misis: bir Çukurova kentinin binyıllık tarihi
- 140 Eugenia Equini Schneider**
Elaiussa Sebaste: araştırmalar ve yeni perspektifler
- 153 Marcello Spanu**
Karya’da Iasos: araştırma perspektifleri
- 163 Maria Andaloro**
Kapadokya kaya kiliselerinin tanınması, korunması ve kiliselere değer kazandırılması projesi
- 178 Eugenia Bolognesi Recchi Franceschini**
Palatina İstanbul Derneği’nin yüzey araştırmaları ışığındaki Bizans İmparatorluğu Dönemi’ne ait Büyük Bizans Sarayı
- 191 Alessandra Guiglia – Claudia Barsanti**
İstanbul Ayasofyası’nın dekorasyonlarının az bilinen yönleri
- 202 Alessandra Ricci**
Kent arkeolojisi, İstanbul: Küçükyalı ArkeoPark’ı

INDICE

- 3** **Isabella Caneva**
Mersin – Yumuktepe
- 17** **Lorenzo d'Alfonso – Mehmet Işıklı**
Kınık Höyük, un nuovo scavo in Cappadocia
- 29** **Marcella Frangipane**
Gli scavi italiani ad Arslantepe–Malatya. Nuove prospettive di ricerca
- 43** **Nicola Laneri**
Hirbemerdon Tepe Archaeological Project
- 49** **Nicolò Marchetti**
Il II millennio a.C. nella valle di İslahiye (Gaziantep): archeologia e conservazione
- 79** **Stefania Mazzoni**
La ricognizione a Uşaklı 2011 (Yozgat-Sorgun)
- 91** **Francesco D'Andria**
Hierapolis di Frigia (Pamukkale)
- 105** **Antonio La Marca**
Kyme d'Eolide: possibili sviluppi di ricerca
- 119** **Raffaella Pierobon Benoit**
Il Golfo di Mandalya: risultati delle ricognizioni e nuove prospettive
- 129** **Giovanni Salmeri – Anna Lucia D'Agata**
Mopsouhestia, Mamistra, Misis: la storia millenaria di una città della Çukurova
- 141** **Eugenio Equini Schneider**
Elaiussa Sebaste: ricerche e nuove prospettive
- 155** **Marcello Spanu**
Iasos di Caria: prospettive per una ricerca
- 165** **Maria Andaloro**
Per la conoscenza, la conservazione e la valorizzazione delle chiese rupestri in Cappadocia
- 179** **Eugenio Bolognesi Recchi Franceschini**
Il Gran Palazzo degli Imperatori di Bisanzio alla luce della ricognizione dell'Associazione Palatina Istanbul
- 193** **Alessandra Guiglia – Claudia Barsanti**
Aspetti meno noti della decorazione della Santa Sofia di Costantinopoli
- 203** **Alessandra Ricci**
Archeologia urbana ad Istanbul: il Küçükkyalı ArkeoPark

Kent Arkeolojisi, İstanbul: Küçükyalı ArkeoPark'ı

Alessandra Ricci

Koç Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul

Küçükyalı ArkeoPark'ı, İstanbul'un Anadolu yakasında, yeni yapılarla çevrili Küçükyalı semtinde yer alan, Orta Bizans Dönemi'ne ait, günümüzde kentle bütünleşmiş

Resim 1 İstanbul'un Bizans Dönemi Anadolu yakası haritası (KYAP, 2010).

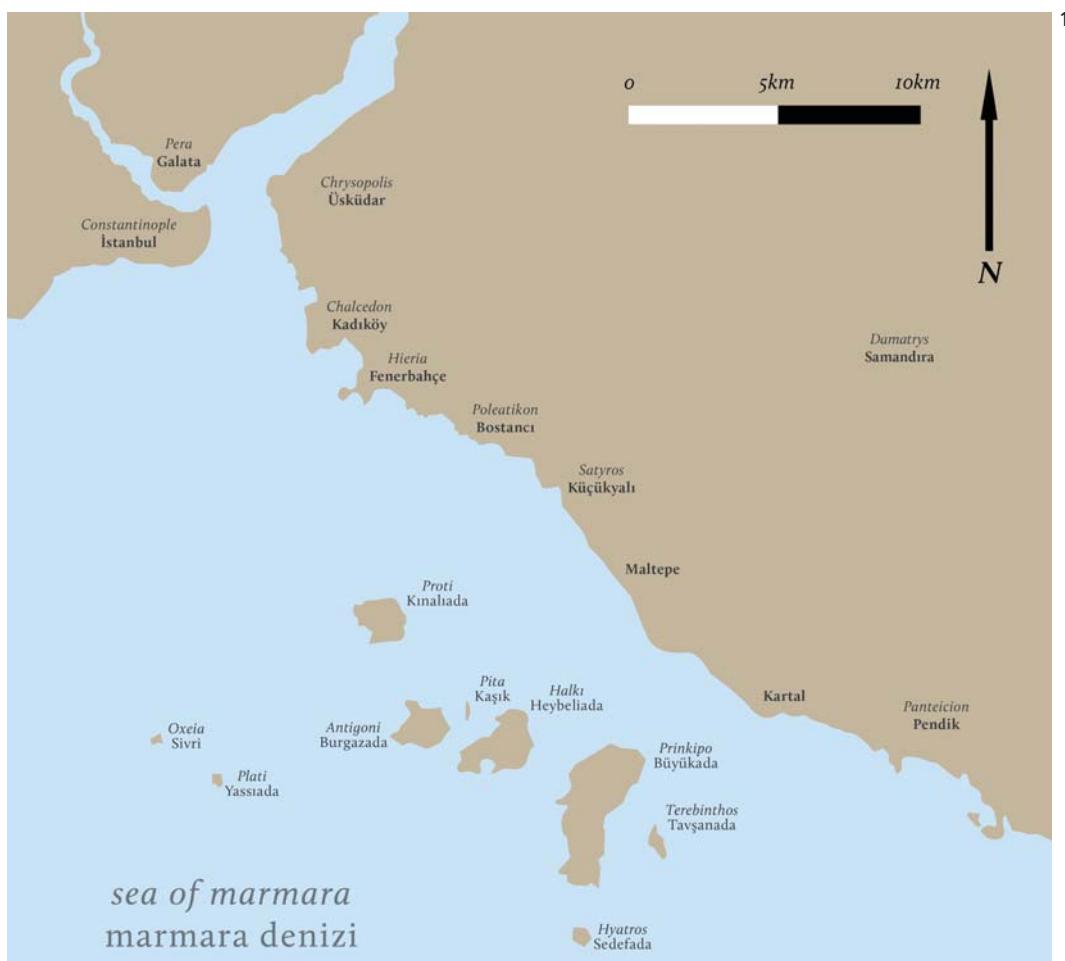
Fig. 1 Pianta del suburbio asiatico di Istanbul in epoca bizantina (KYAP, 2010).

Resim 2 Küçükyalı'daki arkeolojik alanın panoramik görünüşü (KYAP için D. Ventura, 2010).

Fig. 2 Panoramica dell'area archeologica a Küçükyalı (D. Ventura per KYAP, 2010).

bir arkeoloji parkı gerçekleştirmeye yönelik bilimsel araştırmaların konusunu oluşturur.¹ Arkeolojik ve disiplinlerarası çalışmalar 2009 yılından başlayarak 'Küçükyalı ArkeoPark Project' adını almıştır (Res. 1).

Modern yapılar arasında kalmış olup, 2001-2004 yılları arasındaki başlangıç niteliğindeki yüzey araştırmaları ve onları izleyen 2008-2011 yılları arasındaki üç arkeolojik kazı mevsiminde sürdürülen çalışmaları-



Archeologia urbana ad Istanbul: il Küçükyalı ArkeoPark

Alessandra Ricci

Dipartimento di Archeologia e Storia dell'Arte, Università Koç, Istanbul

Nella parte asiatica della città di Istanbul, circondata da edifici di recente costruzione, sopravvive nel quartiere di Küçükyalı un'area archeologica risalente al periodo medio bizantino ed attualmente oggetto di indagini scientifiche mirate alla realizzazione di un parco archeologico urbano integrato.¹ L'insieme delle attività archeologiche ed interdisciplinari ha assunto dal 2009 il nome di *Küçükyalı ArkeoPark Project* (Fig. 1).

Una superficie di circa 6000 metri quadrati, incastonata tra abitazioni moderne, conserva le vestigia di quella che, a seguito di preliminari indagini di superficie svolte tra il 2001 ed il 2004 poi seguite da tre stagioni di scavo archeologico dal 2008 al 2010 è stata identificata come la prima testimonianza relativa ad un monastero patriarcale sopravvissuto nella Costantinopoli di epoca bizantina (Fig. 2).² I resti si organizzano in parte su di una piattaforma elevata a pianta rettangolare orientata est-ovest dove sono state rinvenute strutture pertinenti ad una chiesa; un portico che segnava il lato corto della piattaforma ad est; una monumentale torre angolare nell'angolo sud-est della piattaforma dalla quale si godeva una vista diretta sul mare di Marmara e le isole dei Principi e strutture pertinenti al periodo tardo bizantino addossate al lato ovest della torre (Fig. 3, 4, 5). Una cisterna a pianta rettangolare, preceden-



nın ardından, İstanbul'da Bizans Dönemine ait hayatı kalmış bir patriklik manastırına ilişkin ilk tanıt olarak saptanan izlerin yer aldığı yaklaşık 6000 m².lik bir alanı kapsar (Res. 2).² Kalıntılar bir bölümünde, ortaya çıkarıldığı doğu-batı yönünde, dikdörtgen biçimindeki yüksek bir platform üzerinde yer alırlar. Burada bir kiliseye ait yapı öğeleri, doğuda platformun kısa kenarını belirleyen bir *porticus*; platformun güneydoğu köşesinde anıtsal bir kule vardır; bu kuleden doğrudan Marmara Denizi, Adalar ve kulenin batı kenarına yaslanmış Geç Bizans Dönemi'ne ait yapı öğeleri görülür (Res. 3-5).

Dikdörtgen planlı, varlığı daha önce bilinen ve boyutları platforma göre daha kısa olan bir sarnıç, platformun toprak dolu düzeyine işaret





temente nota e di dimensioni minori rispetto alla piattaforma, segna il livello interrato della stessa. I resti della chiesa poggiano sulla porzione della cisterna che conserva ancora la sua copertura (Fig. 6). Sul lato nord della piattaforma è stata rinvenuta una rampa di accesso, allineata con uno degli ingressi laterali della chiesa mentre, sempre sul lato nord prospiciente la piattaforma resti di edifici strutturalmente collegati al muro di contenimento della piattaforma sono stati rinvenuti a seguito della rimozione di una strada abusiva (Fig. 7, 8).

Il sito, nonostante la sua relativa prossimità alla antica metropoli bizantina, di cui ne segnava visivamente i sobborghi più lontani, quelli che lo ponevano in contatto con l'arcipelago delle isole dei Principi e con l'approccio marittimo alla capitale, è stato oggetto di interesse ma nessuna indagine archeologica aveva avuto luogo sino all'inizio delle nostre ricerche. Le due precedenti proposte di identificazione si basavano principalmente su osservazioni di quanto emergeva dal terreno che, sulla base di interpretazioni ed uso delle fonti storiche hanno privilegiato prima, l'identificazione con il monastero di *Satyros* voluto dal patriarca Ignazio nel corso della seconda metà del IX secolo poi, con il palazzo di *Bryas* realizzato dall'imperatore iconoclasta Teofilo prima della sua morte nel 842 ed a seguito di missioni diplomatiche da lui inviate presso il califfato abbasside.³

Sistematiche indagini di superficie in un trasformato contesto topografico, accompagnate da scavo archeologico e corroborate da ricerche ed analisi testuali, hanno rafforzato e, certamente elaborato, l'identificazione proposta da un gruppo di studiosi all'inizio del XX secolo che vedeva nei resti sul terreno quelli del monastero di *Satyros*.⁴ Il complesso, a seguito delle nostre ricerche, è ora più precisamente datato anche grazie alla rilettura della *Vita Ignatii*, redatta da Niceta David Paflagone, al periodo del secondo patriarcato di Ignazio, tra l'867 e prima della sua morte avvenuta il 23 ottobre 877.⁵ Inoltre, le indagini archeologiche hanno sino ad ora confermato numerosi dettagli riguardo la connotazione del sito così come descritti nel testo della *Vita*.

Gli scavi hanno restituito quella che è stata identificata come la sepoltura del patriarca eunuco Ignazio in una cappellina aggiunta poco dopo il completamento del *katholikon* -o, chiesa monastica- a sud-est della stessa e della quale si riscontra menzione riguardo la sua ubica-

Resim 3 Arka planda Adalar'la birlikte Küçükalyalı arkeolojik alanı (KYAP için D. Ventura, 2010).

Fig. 3 L'area archeologica di Küçükalyalı con lo sfondo delle isole dei Principi (D. Ventura per KYAP, 2010).

Resim 4 Arkeolojik alan haritası (KYAP için A. Özsaşçı).

Fig. 4 Pianta dell'area archeologica (A. Özsaşçı per KYAP, 2011).



5



6



Resim 5 Manastır kulesinin görünüşü; kazıları 2009 ve 2010 yıllarında gerçekleştirilmiştir (KYAP için D. Ventura).

Fig. 5 Una immagine della torre monastica scavata nelle stagioni 2009 e 2010 (D. Ventura per KYAP, 2010).

Resim 6 Alan temizliğinden sonra kilise kalıntıları (KYAP, 2002).

Fig. 6 I resti della chiesa dopo la pulitura di superficie (KYAP, 2002).

Resim 7 Usulsüz olarak açılan yolun kaldırılmasıından ve arkeolojik kazıların başlatılmasından sonra platformun kuzey alanı (KYAP için D. Ventura).

Fig. 7 L'area a nord della piattaforma dopo la rimozione della strada abusiva ed inizio dello scavo archeologico (D. Ventura per KYAP, 2010).

Resim 8 Platform kuzeyinde ortaya çıkarılan duvar örgüsünden ayrıntı; sütun tabanı; platform üzerindeki *porticus*'un pilastr kalıntıları (KYAP için D. Ventura).

Fig. 8 Dettaglio delle murature rinvenute a nord della piattaforma; base di colonna e resti di pilastri del portico sulla piattaforma (D. Ventura per KYAP, 2010).

zione, composizione e funzione nella *Vita*.⁶ Il luogo, anche se spoliato in epoca tardo bizantina presumibilmente intorno alla fine del XIII ma, più probabilmente intorno ai primi decenni del XIV secolo, rappresenta la prima sepoltura di un patriarca bizantino a tutt'oggi rinvenuta (Fig. 9).

Il rinvenimento del presunto *katholikon* che sino ad ora è stato oggetto di sola pulitura delle creste murarie e di un preliminare sondaggio archeologico nella zona a sud dell'abside centrale dove ha rivelato resti di pavimentazione in *opus sectile* *in situ*, ha consentito di iniziare a mettere in luce un edificio la cui struttura architettonica, anche se privata del nartece e di un presunto atrio, appare di estrema rilevanza nel panorama dell'architettura ecclesiastica del IX secolo (Fig. 6, 10, 11, 12).



Resim 9 Patrik Ignatios'un mezarı olarak saptanan cenaze şapeli. Şapel, kilisenin güneydoğu kenarına dayalıdır (KYAP, 2002).

Fig. 9 La cappella funeraria identificata come la sepolta del patriarca Ignazio. La cappella si appoggia al lato sud-est della chiesa (KYAP, 2002).

Resim 10 Kilise kalıntıları planı (KYAP için A. Özsavaşçı).

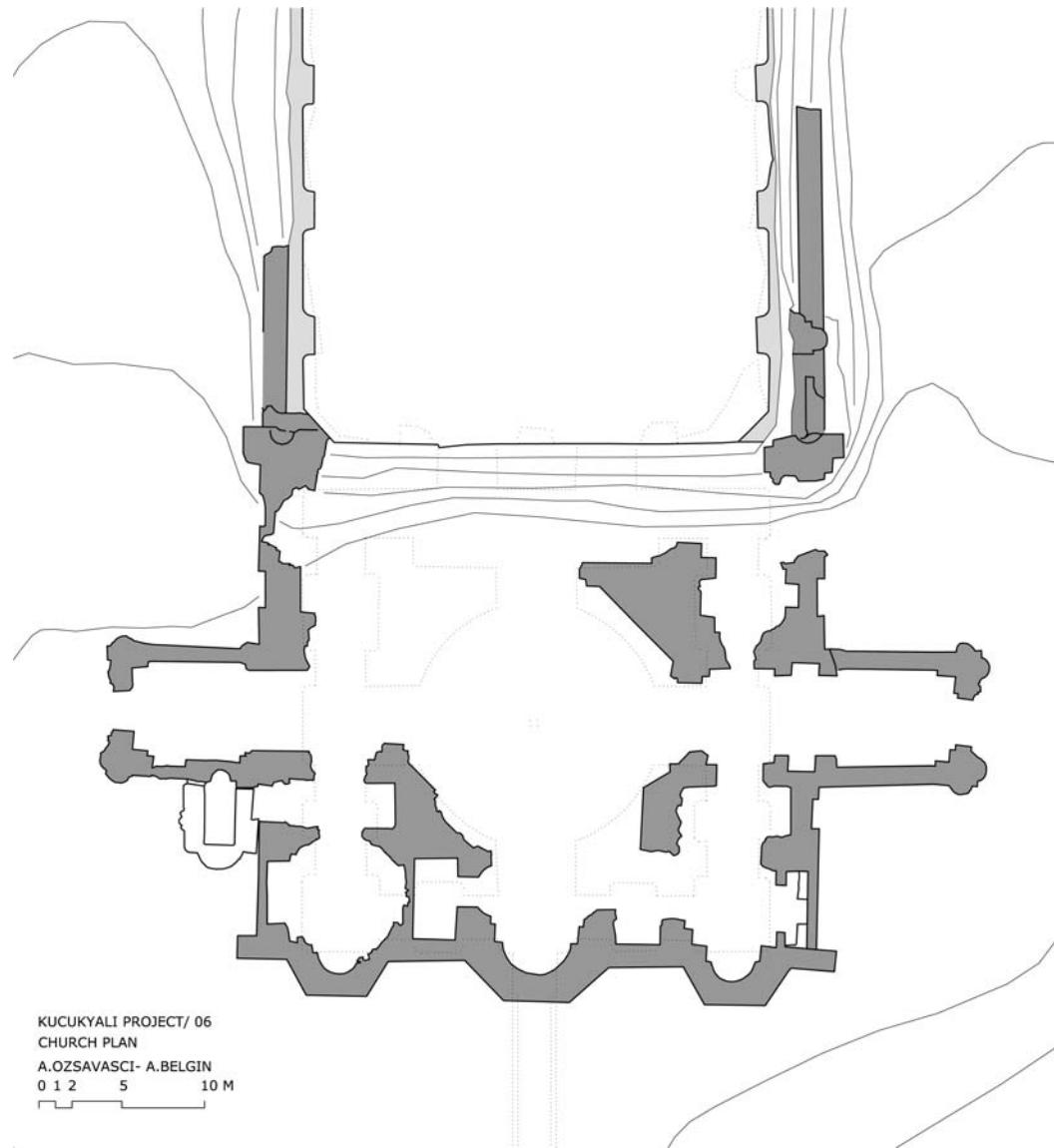
Fig. 10 Pianta dei resti della chiesa (A. Ozsavasci per KYAP, 2004)

eder. Kilise kalıntıları, hâlâ örtüsünü koruyan sarnıcıın bir bölümü üstüne dayalıdır (Res. 6). Platformun kuzey kenarında, kilisenin yan girişlerinden biriyle aynı hızada yer alan bir giriş rampası bulunmuştur; yine platforma bakan kuzey kenarda, platformun destek duvarıyla yapısal bağlantısı olan yapı kalıntıları, usulsüz bir yolun kaldırılması sırasında ortaya çıkarıldı (Res. 7-8).

Kazı alanı, eski Bizans metropolüne olan göreceli yakınığına karşın, görsel olarak Adalar denizi ve deniz bağlantısı yoluyla başkentle temas kurulan banliyölere işaret etse de, sürdürdüğümüz araştırmalara kadar bu alanda hiçbir arkeolojik araştırma yapılmamıştı. Daha önceki saptama amaçlı iki öneri temelde alanla ilgili gözlemlerden yola çıkılarak yapılmıştı. Alan, tarih kaynaklarının yorumu ve kullanımıyla önce, IX. yy.'ın

ikinci yarısı boyunca yapımı Patrik Ignatios tarafından istenen *Satyros Manastırı*'yla; sonra da, 842'teki ölümünden önce ve Abbasi Halifeliğine diplomatik heyet göndermesinin ardından tasvir kırıcı İmparator Theophilos tarafından yaptırıldığı bilinen *Bryas Sarayı* ile özdeşleştirildi.³

Topografik bağlamda, dönüştürülmüş bir alanda yapılan sistemli araştırmalar, arkeolojik araştırma, metin incelemesi ve analiziyle birlikte, XX. yy. başında bir grup araştırmacının önerdiği, alan üzerindeki kalıntıların *Satyros Manastırı*'na ait olduğu tespitini güçlendirdi ve bu sonuca ulaştırdı.⁴ Araştırmalarımız sonucunda kompleks şimdi, 867 ile 23 Ekim 877'de vuku bulan ölümü arasında ikinci kez patriklik yapan Ignatios Dönemi'nde, Paphlagonia'lı Niketas David tarafından kaleme alınan *Vita Ignatii*'nin (Ignatios'un Yaşamı) yeni-



I resti dell'edificio si conservano sino ad una altezza di circa 1 m con murature di laterizio ben apparecchiato ed ampie tracce di rivestimento esterno in malta dipinta (Fig. 6, 10). Le indagini hanno rivelato una pianta centralizzata triabsidata segnata da una scomparsa cupola ottagonale poggiante su quattro massicci pilastri angolari ed il cui diametro si attestava intorno a 11 m e tracce di un nartece a terminazioni semi-circolari ed ingressi laterali a nord e sud marcati da *protiro* aggettanti definiti da contrafforti angolari semi cilindrici così come compaiono nella chiesa del Myrelaion completata poco prima del 922 (Fig. 13). La scultura in funzione architettonica rinvenuta trova calzanti confronti con la chiesa nord del monastero di Costantino Lips (datata intorno al 907). Vanno anche ricordate le differenze tra la chiesa scoperta a Küçükalyà ed i due edifici costantinopolitani degli inizi del X secolo a pianta a croce inscritta. Differenze nelle dimensioni -la chiesa di Küçükalyà appare di enfatica e voluta monumentalità- e, soprattutto nella planimetria in quanto è probabile che la chiesa di *Satyros* rientri in quel modesto gruppo di edifici denominati come "cross-domed" con compartimenti laterali.⁷

La *Vita Ignatii* informa inoltre che l'edificio venne realizzato in concomitanza con la costruzione dell'impianto monastico e che Ignazio volle dedicare la chiesa all'arcangelo Michele a memoria ed in omaggio, a nostro parere, del padre l'imperatore Michele I Rangabè (deposto

Resim 11 Merkez apsisin kenarlarında ortaya çıkarılan *opus sectile* taban döşeme kalıntıları (KYAP, 2002).

Fig. 11 Resti della pavimentazione in *opus sectile* rinvenuta ai lati dell'abside centrale (KYAP, 2002).

Resim 12 Kilise kaynaklı ve kulenin batisındaki Geç Bizans ortamında ortaya çıkarılan *opus sectile* taban döşemesi parçaları (KYAP için D. Ventura).

Fig. 12 Frammenti della pavimentazione in *opus sectile* provenienti dalla chiesa e rinvenuti nell'ambiente tardo bizantino ad ovest della torre (D. Ventura per KYAP, 2010).



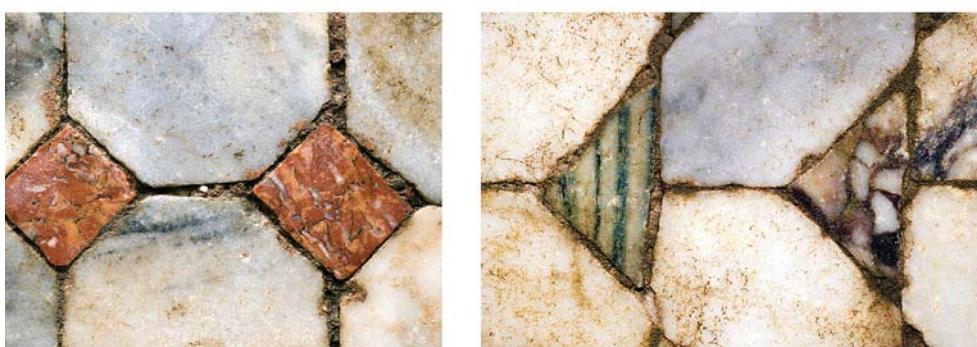
den okunmasıyla, daha kesin bir şekilde tarihlendirilmiştir.⁵ Arkeolojik araştırmalar ayrıca, *Vita*'da tasvir edilen çok sayıda ayrıntıyı da doğrulamıştır.

Kazılar, Hadım Patrik Ignatios'un mezarı olarak saptanan kalıntıları da ortaya çıkardı. Kalıntılar, *Katholikon*'un -ya da manastır kilisesi, tamamlanmasından kısa bir süre sonra eklenen bir şapelin içinde yer alır. *Katholikon* da şapelin güneydoğusundadır. Şapelin yeri, düzeni ve işlevine ilişkin olarak *Vita*'da bilgi vardır.⁶ Yer, varsayımsal olarak XIII. yy. sonrasında, ama daha büyük bir olasılıkla XIV. yy.'ın ilk on'lu yıllarda, yeni Geç Bizans Dönemi'nde tahrif

edilmiş olsa da, günümüze kadar ortaya çıkarılan ilk Bizans patriği mezarını temsil eder (Res. 9).

Şimdiye kadar sadece duvar üstlerinin temizlenmesi ve merkez apsisin güney bölgesinin *opus sectile* taban döşemesinin ortaya çıkmasını sağlayan bir ön arkeolojik sondaj konusu olan varsayımsal *katholikon*'un keşfedilmesi, bir yapının gün ışığına çıkarılmasının başlatılmasına yol açtı. Bu yapının mimari strüktürü, narteksi ve varsayımsal bir *atrium*'u olmasa da, IX. yy. kilise mimarisi genel görüşünde büyük bir önem taşır (Res. 6, 10-12).

Yapının kalıntıları yaklaşık 1 m.'ye kadar olan yükseklikte iyi donatılmış





tuğla duvar örgüsüyle ve geniş boyalı harç sıva izleriyle korunmuştur (Res. 6, 10). Yapılan araştırmayla, çapları yaklaşık 11 m. olarak belgele- nen dört masif pilastr üzerine dayalı sekizgen kubbe - günümüze ulaşma- mistır - tarafından belirlenen üç ap- sisli bir merkez odaklı plan ortaya çı- karılmıştır. Yine araştırmalarla, son bölümleri yarım daire biçiminde olan bir narteks izleriyle, 922 yılın- dan kısa bir süre önce tamamlanan Myrelaion Kilisesi'nde görüldüğü gi- bi yarı silindir köşe payandalarıyla vurgulanmış, çıkıntılı *protira*'yla iyice belirginleşmiş, kuzeyde ve güneyde yer alan yan girişler de ortaya çıkarıl- mistır (Res. 13). Ortaya çıkarılan mi-

mari işlevli heykel, Konstantinos Lips Manastırı'nın (yaklaşık 907 yılına ta- rihlenir) kuzey kilisesiyle ilgi çekici karşılaştırmalar sunar. Küçükyalı'da ortaya çıkarılan kiliseyle kapalı Yu- nan haçı planlı, X. yy. başına ait iki İs- tanbul yapısı arasındaki farklar da unutulmamalıdır; boyutlar -Küçük- yalı Kilisesi abartılı ve özel bir anit- sallık sunar- ve özellikle de plani- metride, *Satyros* Kilisesi'nin olasılık- la, yan bölmeleriyle "cross-domed" olarak adlandırılan o mütevazı yapı grubu içinde yer aldığı dikkate alı- nırsa.⁷ *Vita Ignatii*'den ayrıca, yapı- nın manastır tesisinin inşasıyla birlikte gerçekleştiği, Ignatios'un kiliseyi, kanımızca, babası İmparator I. Mik-



Resim 13 Kiliseye kuzey yan giriş (KYAP, 2001).

Fig. 13 L'ingresso laterale nord alla chiesa (KYAP, 2001).

Resim 14 ACEV Vakfı gönüllü öğretmeni ve Küçükyalı ArkeoPark ofislerinde okuma yazma kursuna katılanlar (KYAP, 2010).

Fig. 14 L'insegnante volontaria della Fondazione ACEV e le partecipanti al corso di alfabetizzazione negli uffici del Küçükyalı ArkeoPark (KYAP, 2010).

Resim 15 Örtüsü eski bir zamanda çökmüş olan sarnıcıın batı tarafı (KYAP, 2010).

Fig. 15 La zona occidentale della cisterna priva della sua copertura crollata in antico (KYAP, 2010).



15

nell' 813 e morto nell' 844). Anche in questo caso, le preliminari indagini archeologiche hanno confermato che la chiesa venne costruita in concomitanza con le principali componenti architettoniche del complesso quindi, tra l'867 e l'877. L'auspicato scavo della chiesa porterà ad ulteriori chiarimenti sulla sua pianta e sua funzione.

Il Küçükyalı ArkeoPark si apre al quartiere, alla città di Istanbul ed ai suoi abitanti secondo un modello che favorisce avvicinamento ma anche integrazione dell'archeologia e conservazione dei patrimoni culturali alla formazione educativa dei suoi abitanti più giovani e alla memoria dei più anziani (Fig. 14, 15). La conoscenza del sito diviene una delle risorse della città contribuendo a fornire una immagine di Istanbul più completa. Lo scavo archeologico è a *porte aperte* come anche tutto il sito. Nel corso della stagione di scavo vengono effettuate visite guidate giornaliere; l'inizio di ogni stagione di lavoro è segnato da una serie di eventi culturali come concerti nella cisterna bizantina, mercatini artigianali e gastronomici nella zona archeologica, progetti educativi per i bambini e di alfabetizzazione per le

213



Resim 16 2010 kazı mevsimine katılanlar
(D. Ventura toplu fotoğrafı, KYAP 2010).

Fig. 16
I partecipanti alla stagione 2010
(Fotomosaico di D. Ventura, KYAP 2010).

hael I Rangabes'in (813'te tahttan indirildi ve 844'te öldü) anısına sunmak ve saygı gösterisinde bulunmak üzere Başmelek Mikhael'e adamak istediği de anlaşılır. Bu durumda, başlangıçtaki arkeolojik kazılar kilisenin, bu kompleksin temel mimari bölümle riyle birlikte, yani 867 ile 877 yılları arasında, inşa edilmiş olduğunu doğrularlar. Kilisede yapılmasını dilediği miz kazı onun planı ve işlevi üzerine yeni bilgiler sağlayacaktır.

Küçükyalı ArkeoPark, semte, İstanbul kentine ve sakinlerine, sadece arkeolojiye yaklaşmak için değil, onunla bütünleşecek ve kültür mirasının korunmasını destekleyecek bir modele göre, daha genç kent sakinlerinin eğitim amaçlı formasyonuna, daha yaşlıların da belleğine açılmayı amaçlar (Res. 14, 15). Sit alanının bilgisi, daha bütünsel bir İstanbul imajı

sağlanmasına katkıda bulunarak, kentin kaynaklarından biri haline gelecektir. Kazı mevsimi süresince günlük rehberli ziyaretler düzenlenmektedir. Her kazı mevsimi başında, Bizans sarnıcında konser verilmekte, arkeolojik alandaki el sanatları ve gastronomi pazarları, çocuklar için eğitici projeler ve semtin yetişkin kadınlarının okuma-yazma öğrenimi gibi bir dizi etkinliğe yer verilmektedir. Küçükyalı arkeolojik alanı mevsim sonunda yaşamına, kamuya, semt sakinlerine ve gittikçe artan sayıdaki ziyaretçilere açık olmaya devam eder (Res. 16). Daha geniş kapsamlı değerlendirme, koruma ve sürdürülebilir bir yönetim projesi yaratma amaçlı etkinlikleri sistematisk bir hale getirmeyi hedefleyen "site yönetim planı" şuanda hazırlık aşamasındadır.⁸

donne adulte del quartiere. Al termine della stagione estiva l'area archeologica di Küçükalyı continua a vivere ed essere accessibile al pubblico, agli abitanti del quartiere ed a un numero crescente di visitatori (Fig. 16).

Attualmente, è in corso di preparazione un "Piano di Gestione del Sito" mirato a sistematizzare le attività, a creare un progetto sostenibile di gestione, conservazione ed ulteriore valorizzazione dell'area.⁸

Küçükalyı ArkeoPark Proje Ofisi, Çınar Mah. Sosyal Sok. Hacı Osman Apt. Dükkan 2

Küçükalyı Maltepe - İstanbul. Tel: (+90) 216 3888318; www.kucukyaliarkeopark.net

Direzione:

Zeynep S. Kızıltan, Direttore Musei Archeologici İstanbul, Alemdar Caddesi, Osman Hamdi Bey Yokuşu, 34122 İstanbul - Sultanhamet. Tel. (+90) 212 5207742; fax (+90) 212 527.4300.

E-mail: arkeolojimuzesi@gmail.com; www.istanbularkeoloji.gov.tr

Responsabile scientifico:

Asst. Prof. Alessandra Ricci, Department of Archaeology and History of Art, Koç University, Rumeli Feneri Yolu, 34450 İstanbul- Sarıyer. Tel. (+90) 212 338.1489; fax (+90) 212 338.3760.

E-mail: aricci@ku.edu.tr; www.ku.edu.tr;

Principali Collaboratori alla Ricerca:

Alberto Urcia (Università degli Studi di Bologna), Ludovic Bender (Fribourg University), scavo archeologico; Domenico Ventura (Università Studi della Tuscia), documentazione fotografica; Tuba Akar (İstanbul), restauro; Arzu Özsavaşçı (İstanbul), rilievi; Elif Demirtiken (Koç University), ceramica.

Sponsor:

Koç University

FIAT - Tofaş

Municipalità di Maltepe

NOTE

1. Oltre alle informazioni e ringraziamenti contenuti nel box al termine del contributo si vuole qui ringraziare la Direzione Generale per le Antichità ed i Musei della Repubblica di Turchia ed in particolare il Sig. Melik Ayaz.

2. Si veda, A. RICCI, Bizans'ta kır sevgisi: Konstantinopolis'in Asya Kıyısındaki Banliyösü, *Bizans. Yapılar, Meydanlar, Yaşıamlar*, A. PRALONG (ed.), İstanbul, 2011: 71-88.

3. Per l'identificazione con il monastero di *Satyros*, V. PARROIRE, "Les monastères de Saint-Ignace et le cinq petit îlot de l'archipel des Princes", *Bulletin de l'Institut archéologique russe de Constantinople*, 1901, 19, 322-330; per l'identificazione con il palazzo di *Bryas*, S. EYİCE, "İstanbul'da Abbasî Saraylarının Benzeri Olarak Yapılan Bir Bizans Sarayı", *Belleoten*, 1959, 23, 79-114.

4. Anche, E. MAMBOURY, "Ruines Byzantines de Mara entre Maltépé et Bostandjik", *Echos d'Orient*, 1920, 19, 322-330.

5. N. D. PAPHLAGO, "Vita Ignatii archiepiscopi Constantinopolitanus", J.-P. MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, series Graeco-Latina*, Paris 1857-1866, 1880-1903, 105, col. 488-574.

6. Idem, *Vita Ignatii*, 560 B.11

7. Per il Myrelaion, C. STRIKER, *The Myrelaion (Bodrum Camii) in İstanbul*, Princeton 1981; per Costantino Lips (modern, Fenari Isa Camii), C. MANGO – E. J. W. HAWKINS, "Additional Notes on the Monastery of Lips", *Dumbarton Oaks Papers*, 18, 1964, 299-300.

8. In collaborazione con la Mimar Sinan Üniversitesi, Prof. Dr. Aykut Karaman e la sua equipe.

Küçükyalı ArkeoPark Proje Ofisi, Çınar Mah. Sosyal Sok. Hacı Osman Apt. Dükkan 2, Küçükyalı Maltepe – İstanbul.

Tel. (+90) 2163888318;
www.kucukyaliarkeopark.net

Yönetim:

Zeynep S. Kızıltan, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü, Alemdar Caddesi, Osman Hamdi Bey Yokuşu, 34122 Sultanahmet – İstanbul.

Tel. (+90) 212 5207742;
fax (+90) 212 5274300.
E-mail: arkeolojimuzesi@gmai.com;

www.istanbularkeoloji.gov.tr

Bilimsel sorumlu:

Yard. Doç. Dr. Alessandra Ricci, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Koç Üniversitesi, Rumeli Feneri Yolu, 34450 İstanbul – Sarıyer.

Tel. (+90) 212 3381489;

fax (+90) 212 3383760.

E-Mail: aricci@ku.edu.tr;

www.ku.edu.tr;

www.kucukyaliarkeopark.net

Araştırmaya Olan Başlıca Katkılar:

Alberto Urcia (Bologna Üniversitesi), Ludovic Bender (Fribourg Üniversitesi) arkeoloji kazıları; Domenico Ventura (Tuscia Üniversitesi) fotoğrafla belgeleme; Tuba Akar (İstanbul) restorasyon; Arzu Özsağacı (İstanbul) rölyef; Elif Demirtiken (Koç Üniversitesi) seramik alanında katkıda bulundular.

Sponsor:

Koç Üniversitesi
FIAT – Tofaş
Maltepe Belediyesi

Çeviri Erendiz Özbayoğlu

NOTLAR

1. Katkı sonundaki box içinde yer alan bilgi ve teşekkürlerle ilaveten, Türkiye Cumhuriyeti, Kültür Varlıklarını ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, özel olarak da Sn. Melik Ayaz'a teşekkür ederiz.
2. Bkz. A. RICCI, "Bizans'ta Kır Sevgisi: Konstantinopolis'in Asya Kıyasındaki Banliyösü", *Bizans, Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar*, A. PRALONG (ed.), İstanbul 2011: 71-88.
3. Satyros Manastırı'yla olan özdeşleşme için bzk. V. PARGOIRE, "Les monastères de Saint-Ignace et le cinq petit îlot de l'archipel des Princes", *Bulletin de l'Institut archéologique russe de Constantinople*, 1901, 19, 322-330; Bryas Sarayı'yla olan özdeşleştirme için bzk. S. EYİCE, "İstanbul'da Abbasî Saraylarının Benzeri Olarak Yapılan Bir Bizans Sarayı", *Belleten*, 1959, 23, 79-114.
4. Yine, E. MAMBOURY, "Ruines Byzantines de Mara entre Maltépé et Bostandjik", *Echos d'Orient*, 1920, 19, 322-330.
5. N. D. PAPLAGO, "Vita Ignatii archiepiscopi Constantinopolitani", J.-P. MIGNE (ed.), *Patrologiae Cursus Completus, series Graeco-Latina*, Paris 1857-1866, 1880-1903, 105, col. 488-574.
6. Idem, *Vita Ignatii*, 560 B. 11.
7. Myrelaion için bzk. C. STRIKER, *The Myrelaion (Bodrum Camii) in İstanbul*, Princeton 1981; Konstantinos Lips (günümüzde Fenari İsa Camii) bzk. C. MANGO – E. J. W. HAWKINS, "Additional Notes on the Monastery of Lips", *Dumbarton Oaks Papers*, 18, 1964, 299-300.
8. Mimar Sinan Üniversitesi'nden Prof Dr. Aykut Karaman ve ekibinin katkılarıyla.